

Muallakát - predislamská poézia
Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Muallakát je jedno z najdokonalejších diel staroarabskej poézie, je to najstaršia zapísaná zbierka predislamských ód, ktorú zostavil arabský básnik Hammád ar-Rávija asi v polovici 8. storočia nášho letopočtu.

Životopisné údaje:

Arabský básnik Hammád ar-Rávija, zostavovateľ zbierky, žil asi v rokoch 695 – 772. Narodil sa v Kúfe, tam aj zomrel. Bol predovšetkým básnikom, profesionálnym recitátorom, ale známym sa stal tiež ako zberateľ, registrátor, ale tiež šíriteľ, plagiátor a falšovateľ arabskej archaickej poézie. Autormi jednotlivých básní, ktoré zaradil do zbierky sú Imrulkajs, Tarafa, Zuhajr, Labíd, Antara, Amr ibn Kulsúm a Al-Háris ibn Hilizza. Básnici pochádzali z celej Arábie a vyšli z rozličných prostredí, od beduínov až po kráľovské rody. Imrulkajs je v arabskej literárnej tradícii „kniežaťom básnikov“, tvorcom ľúbostného úvodu (nasíb) archaickej ódy – kasídy. Bol synom Hudžra z kráľovského rodu severoarabských Kindovcov. Narodil sa niekedy okolo roku 500, vyrastal v bohatstve a blahobyte. Podľa zachovaných správ, v ktorých sa legendy prelínajú s historickou skutočnosťou, ho otec pre neusporiadaný život vyhnal z domu. Imrulkajs sa v spoločnosti veselých priateľov túlal po krajine. Keď sa však dozvedel, že príslušníci nepriateľského kmeňa jeho otca zavraždili, usiloval sa o pomstu. Čoskoro aj on za nejasných okolností zomrel. O Tarafovi sa traduje, že svojimi odvážnymi erotickými veršami urazil kráľa (venoval ich kráľovej mladšej sestre). Preto sa stal obeťou kráľovho hnevu a bol zaživa pochovaný v piesku. Tarafa vynikal napr. majstrovskými opismi tiav. Zuhajr sa považuje za najlepšieho tvorcu chválospevov. Vo svojich básňach oslavoval najmä kmeňových náčelníkov. Jeho óda obsahuje mnohé filozofické úvahy a múdroslovia. Amr bol jedným z kmeňových náčelníkov pokresťančeného kmeňa. Ako vyplýva z textu jeho kasídy, pochádzal z rodu hrdinov, ktorí sa preslávili udatnosťou vo vojne Basús. V tejto vojne proti sebe bojovali dva bratské kmene, rozpútala sa pre spory o hranice pastvísk a pre zabitú ťavu. Amr zahrnul do kasídy bakchický motív oslavy vína. Antara bol synom habešskej otrokyne. Pre tmavú farbu pleti ho otec odmietol uznať za legitímneho syna. Uznal ho až po mnohých rokoch hrdinských činov. Antara stelesňuje arabskú predstavu básnika – rytiera.

Dielo:

Básne sústredené v zbierke Muallakát sú súčasťou najstaršej zachovanej poézie z oblasti Arabského polostrova. Poézia sa veľmi dlho šírila ústne (básnici mali svojich recitátorov – ráviov) a tak sa v tom čase s textami manipulovalo. Preto bola neskôr ich hodnovernosť a autenticnosť často spochybňovaná. Viaceré arabské filologické školy sa dôkladne venovali preverovaniu a dokazovaniu hodnovernosti textov. Vzhľadom na nejasnosti v životopisoch jednotlivých básnikov nie je ani dnes možné presne určiť, kedy ktorá báseň vznikla. Isté však je, že boli vytvorené pred rokom 600. Táto poézia má prívlastok predislamská, lebo konečné víťazstvo islamského náboženstva sa datuje rokom 622 n. l., ktorý je súčasne začiatkom muslimského letopočtu. Sedem predislamských ód – kasíd prezrádza dlhý predchádzajúci vývoj poetického prejavu v staroarabskej literatúre. Ódy majú pevnú formálnu i obsahovú stavbu. Začínajú sa nárekom básnika nad stratou milej a končia sa ospevovaním jej cností a krásy. Jazyk, ktorým bola predislamská poézia napísaná sa volá „poetické koiné“, je to prestížny nadnárečový jazykový útvar, ktorý bol rozšírený na Arabskom polostrove. Používal sa ako prostriedok komunikácie pri kultovo, spoločensky a kultúrne závažných podujatiach, ako boli magické procedúry, veštenie, prorocké výpovede, básnická tvorba. Tento jazyk sa v bežnom styku nepoužíval, bol však všeobecne zrozumiteľný na celom území predislamskej Arábie. Je v podstate totožný s jazykom koránu a stal sa zárodkom klasickej arabčiny. Do

slovenčiny knihu Muallakát preložil Ľ. Feldek (podľa jazykovej interpretácie L. Drozdíka) a vyšla v roku 1986 pod názvom Žrebci poézie s podtitulom Sedem ód zo starej Arábie.

Zaujímavosť:

Básnici mali v arabskom svete mimoriadne postavenie. Považovali ich za osvietených ľudí, ktorým bol básnický dar daný alebo prepožičaný. Verilo sa, že džinovia (duchovia) prepožičiavajú básnikom svoju moc - básnici hovoria verše, ktoré im duchovia dali zveršovať. Tým dokazovali, že poézia je nadprirodzeného pôvodu.

Úryvky:

Imrulkajs:

„Postojte, priatelia, a poplačme si pri spomienke na milú,
čo mala domov konča dún, tu, blízko Dachúlu a Hawmalu,
tu, blízko Túhidu a Mikrátu sú ešte po ňom stopy,
ale už severný i južný vietor zaveje ich o chvíľu.
Pozrite, ešte sa trus bielych gaziel na tých miestach kopí,
ako keď zrnká korenia sa černejú.
Nezabudnem ten deň, keď nakladali ťavy –
práve som kolokvintu sekal nablízku!“
Priatelia pristupujú, každý ťavu vedľa mojej zastaví a vraví:
„Imrulkajs, vzchop sa! Neumieraj od žiaľu!“
„Len slzy pomôžu mi v žiali, čo ma zronil!“
„No stopy blednú, načo toľko náreku!
Aj za Umm-Huvajrisou si už takto slzy ronil,
aj za Umm-Rabábu, keď spolu odchádzali z Mas´alu!“
Z tých dvoch, keď ráno vstali, vôňa pižma šírila sa,
ako keď klinčekovo vonia vánok z východu.
Aj vtedy zvieralo mi útroby a slzy zasa
mi na hrud' padali a z hrude na šabl'u.
Koľko len dní som s nimi strávil pri zábave –
v džuldžulskom údolí sme zažili raz nádheru!...

Tarafa:

Ó, ty, čo haniš ma raz za pitky a inokedy za chuť do bitky –
nesmrteľným ma spraviš, nič viac nedosiahneš.
Nemôžeš mojej smrti zabrániť – nuž aspoň nechaj ma
predbehnúť ju! Nech čo tu bolo moje, nájde premrhané!
Nebyť troch vecí, ktoré pravý muž si ceníť má,
bol by mi ľahostajný deň, keď priateľ umierať ma nájde.
Prvá: skôr ako plačky všetko zrátajú mi, ešte mám
chuť na červené víno, čo sa pení v džbáne!
Druhá: na krivonohom koni ako na vlkovi túžim cváľať tam,
kde v moju pomoc dúfa v boji obklúčený priateľ.
Tretia: deň pod mrakom
(Ó, tie dni pod mrakom mi v srdci zostanú!)
chcem stráviť so stehnatou krásavicou v dobrom stane,
kde zvoní krúžky na nohách aj rukách
ako rozvešané na planú jabloň či ricínovník
s vetvami, čo nikto neobláme!
Som štedrý muž, čo rád si dušu ovlaží, a keď sa stanú z nás
mŕtvoly – moju bude smädiť viacej.
Presvedčil som sa, že je rovnaký hrob človeka,

čo míňal peniaze aj čas,
ako hrob človeka, čo zhŕňal neprestajne.
Z obidvoch je len dvoje hŕbok prachu, na ktorých
spočinú svorne dve kamenné platne.
Smrť práve tak si berie ušľachtilých starcov ako tých
skupáňov, ktorí zomierajú v hanbe.

Labíd:

Na snemoch potrebný je muž, čo sa vážnych vecí ujíma,
muž, ktorý za spravodlivosť vždy zasadí sa,
muž, ktorý podľa práva rozdeľuje, dáva, odníma,
pretože jeho povaha je znamenitá,
muž, ktorý drží ľudí na uzde a nevidí vzor v lakomcoch,
vie si dať cieľ a kráčať k nemu nebojí sa,
pochádza z kmeňa, kde syn zachováva poučenie po otcoch,
aby bol v kmeni poriadok a vládla tradícia.
Takíto muži nikdy nepoškvrnia svoju česť,
ich rozum nepodlieha vášni a vždy zmysel má, čo činia.

Zuhajr:

Prisahám pri živote – výborný je absovský náš rod,
aj keď ho urazil váš Zubjánovec Husajn ibn Damdam.
Pred vlastným rodom utajil svoj zámer – lebo vhod
len jemu prichádzal a na deň krvnej pomsty dlho čakal.
Vravel si: „Urobím, čo chcem, a neostanem sám –
môj rod osedlá tisíc koní, ktoré ochránia ma.“
Šiel zabiť vraha svojho otca, prepadol len jeden stan,
iba v tom jednom stane smrť, matka zdochliny,
si ťavu odsedlala,
v stane, kde býval lev, lev naježený zbraňami a hrivnatý,
lev, čo si pazúr nestrihá a na boj čaká,
smelý lev, ktorému keď krivdia,
krivdu krivdou rýchlo zaplatí,
a keď mu nekrivdia, sám s krivdou neotáľa.

Myšlienky:

„Prebásniť „žrebcov poézie“ – ako nazývala prítomných sedem básnikov staroarabská kultúra – ma primälo niekoľko okolností. Nielen ctižiadosť, aby sme aj v slovenčine mali túto údajne najstaršiu zaregistrovanú básnickú pamiatku arabskej poézie, ale aj zistenie, že napriek poldruha tisícročiu je táto poézia neuveriteľne živá. Živá preto, že dokonale zrkadlí mechanizmus, ktorý vložila do človeka príroda a ktorý ho núti takmer jedným dychom milovať i vraždiť. Jediný verš stačí Antarovi, aby to vyslovil: „Zalúbil som sa do nej náhodou, keď vyvražďoval som jej kmeň.“ Pravidlá morálky sú pre túto poéziu iba priesvitnou oponou, za ktorou prebieha oveľa lepšie osvetlený dej – dej, prebiehajúci podľa pravidiel, ktorými sa riadia prírodné živly. Ak sa pravidlá živlov konfrontujú s pravidlami, ktoré vymyslel človek, vychádzajú na posmech tie človečie...“ (Lubomír Feldek – v Správe o prebásnení knihy)

„Treba vedieť, že poézia bola archívom Arabov, lebo zahŕňala ich vedy, dejiny a ich múdrosť, a súťažili v nej najpoprednejší Arabi. Zastavovali sa na trhu v Ukáze, aby tu prednášali svoje verše a každý tu predložil svoju tvorbu kritike významných a rozhladených osobností. Nakoniec arabskí básnici začali súťažiť o to, čie verše budú „vyvesené“ v Mekke na rohoch Svätyne (Kaaby), domu ich predka Abraháma, ku ktorému robievali púte. Toto sa podarilo

takým básnikom, ako bol Imrulkajs ibn Hudžr, an-Nábiga az Zubjání, Zuhajr ibn Abí Sulma, Antara ibn Šaddád, Tarafa ibn al-Abd, Alkama ibn Aabada, al-A'ša, ako aj niektorí iní autori deviatich al-Muallakát (Básní vyvesených). Pravda, iba taká osobnosť, ktorá mala dosť moci medzi svojimi súkmeňovcami a svojou kmeňovou skupinou a ktorá zastávala primerané postavenie medzi Mudarmi, to mohla dotiahnuť tak ďaleko, aby tam vyvesili jej verše. A preto sa jej verše nazývajú al-Muallakát.“ (Ibn Chaldún al Mukadima – Úvod do dejín)

„Značná neistota panuje i pri interpretácii samotného názvu Muallakát. Arabská literárna história tento názov odvodzuje od slovesa allaka – zavesiť a prekladá sa ako „zavesené“ básne. V súčasnosti sa tento výklad prijíma s rezervou a predkladajú sa odlišné interpretácie...“ (Ladislav Drozdík)

Kasída:

Kasída sa zachovala v ustálenej forme v zbierke staroarabskej poézie 8. storočia – Muallakát. Zapísal ju básnik Hammád ar-Rávija. V literatúre islamskej oblasti je kasída niečo ako óda, teda „účelová“ báseň. Spravidla presahuje 15 dvojverší. V predislamskej Arábii vznikla ako básnická forma, ktorá vyslovuje chválu kmeňa i útoky proti odporcom. Neskôr sa kasída v beduínskej poézii vyvinula na útvar s presnou tematickou osnovou. Má lyrický úvod s ľúbostnými motívmi (nasíb), v ktorom básnik nostalgicky spomína na svoju milú, nasleduje rahíl – popis básnikovej cesty púšťou, plnou nástrah a nebezpečenstiev, k milovanej žene alebo k básňou oslavovanej osobe (obsahoval tiež opis zvierat'a, na ktorom básnik cestoval – väčšinou to bola ťava, kôň sa používal prevažne v boji) a napokon madíh (panegyrická časť), čiže chválospev na osobu, ktorej bola báseň určená. Občas mala táto časť aj podobu sebachvály alebo satiry. Od začiatku 10. storočia sa kasída stáva, najmä v novoperzskej poézii, kam bola prevzatá s arabskou poetikou, predovšetkým dvorskou oslavnou básňou. V ďalšom vývoji pristúpili k oslavným motívom aj motívy satirické, didaktickónáboženské, spoločensky kritické a filozofické. Podobný charakter mala kasída aj v tureckej poézii.